

Časopis Ekonomskog fakulteta Brčko
Volumen 11, Sveska 1, 2017, str. 75-81
Journal of Faculty of Economics Brčko
Volume 11, Issue 1, 2017, pp. 75-81

Klasifikacija
Stručni članak
Classification
Professional paper

UDK: 330.322.3:378.014.543(497.11)
DOI: 10.7251/ZREFFB1711075D

ULOGA EKONOMSKOG FAKULTETA U NIŠU U PODSTICANJU EKONOMSKOG RAZVOJA JUGOISTOČNE SRBIJE

THE ROLE OF THE FACULTY OF ECONOMICS IN NIŠ IN STRENGTHENING THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE SOUTH EAST SERBIA

Jadranka Đurović Todorović^{a,1}, Marija Radosavljević^{a,2}

^aUniverzitet u Nišu, Ekonomski fakultet

PODACI O ČLANKU

Primljen 16.09.2017.
Dostavljen na recenziju 28.12.2017.
Prihvaćen 14.01.2018.
Dostupan online od 11.05.2018.

Ključne riječi:

projekat
Ekonomski fakultet
dualno obrazovanje
saradnja
ekonomski razvoj

ARTICLE INFO

Received 09/16/2017
Sent to revision 12/28/2017
Accepted 01/14/2018
Available online 05/11/2018

Keywords:

Project
Faculty of Economics
dual education
cooperation
economic development

APSTRAKT

Doprinos akademaca razvoju (DAR) predstavlja projekat pokrenut od strane Ekonomskog fakulteta u Nišu, a u saradnji sa Regionalnom razvojnom agencijom Jug. Projekat DAR predstavlja odraz društveno odgovornog ponašanja Ekonomskog fakulteta u Nišu i put ka implementaciji koncepta dualnog obrazovanja na visokoškolskim institucijama. Opšti cilj ovog projekta je ostvarenje saradnje između Ekonomskog fakulteta i malih i srednjih preduzeća i preduzetnika koja će rezultirati benefitima za obe strane, a u konačnom i podsticanju ekonomskog razvoja Jugoistočne Srbije. Namera Fakulteta je da ovaj projekat dugoročno egzistira, uz uključivanje što većeg broja studenata i preduzeća. U okviru prvog poziva studenti su rešavali probleme 8 preduzetnika, odnosno malih i srednjih preduzeća, iz oblasti marketinga, logistike, finansija, upravljanja troškovima, investicija, upravljanja kvalitetom, inovacija. Kao rezultat prvog poziva u okviru projekta DAR izrađeno je 8 studija rešenja problema korisnika, koje su prezentovane na Ekonomskom fakultetu u Nišu u prisustvu predstavnika Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Cilj ovog rada jeste prezentacija metodologije DAR projekta, ali i rezultata, odnosno ideja studenata koji su nastale kao rezultat njihovih znanja, veština, sposobnosti, timskog rada i dobre komunikacije sa nastavnicima i saradnicima Ekonomskog fakulteta. Takođe, cilj rada je širenje svesti o značaju inkorporiranja prakse u nastavne planove i programe ekonomskih fakulteta, kako bi validnost znanja i veština koje se stiču i razvijaju tokom studija bila verifikovana primenom u rešavanju praktičnih, realnih problema privrednika.

ABSTRACT

The Contribution of Academics to Development (DAR) is a project initiated by the Faculty of Economics in Niš, and in cooperation with the Regional Development Agency South. The DAR project is a reflection of the socially responsible behavior of the Faculty of Economics in Niš and way to the implementation of dual education at higher education institutions. The overall goal of this project is to achieve cooperation between the Faculty of Economics and small and medium-sized enterprises and entrepreneurs, which will result in benefits for both parties, and ultimately stimulate the economic development of South-East Serbia. The intention of the Faculty is to provide long existence of this project, with the involvement of more students and enterprises. Within the first call, students solved the problems of 8 entrepreneurs, small and medium-sized enterprises, in the field of marketing, logistics, finance, cost management, investments, quality management, and innovation. As a result of the first call within the DAR project, 8 studies of problem solutions for users have been prepared and presented at the Faculty of Economics in Niš, in the presence of representatives of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia. The aim of this paper is to present the methodology of the DAR project, as well as the results, i.e. the ideas of students created as a result of their knowledge, skills, abilities, team work and good communication with professors and assistants of the Faculty of Economics. Also, the aim of the paper is to spread awareness about the importance of incorporating practice into the curricula of the faculties of economics, so that the validity of the knowledge and skills created and developed during the studies could be verified by its application in finding solutions for practical, real business problems.

¹ jadranka.djurovic@eknfak.ni.ac.rs

² marija.radosavljevic@eknfak.ni.ac.rs

Uvod: O Ekonomskom fakultetu u Nišu

Na značaj visokog obrazovanja ukazuje činjenica da ono predstavlja jedan od stubova konkurentske prednosti, odnosno jedan od elemenata Globalnog indeksa konkurentnosti (Sala-i-Martin, et al., 2012). Ovaj element podrazumeva kontinuirano sticanje novih znanja i veština, ali i njihovu primenu, kako bi se unapredilo poslovanje i stvorili uslovi za ostvarivanje kvalitativno i kvantitativno značajnijih rezultata u budućnosti.

Tokom poslednje tri decenije, visokoškolske ustanove su iskusile dramatične promene, i to kako kada je reč o načinu finansiranja, tako i kada je reč o populaciji učenika (Stodnick & Rogers, 2008). Kreiranje konkurentske prednosti, kao koncept koji je do skoro bio gotovo nepoznanica u visokom obrazovanju, postao je pokretačka snaga (Oldfield & Baron, 2000) ovog nivoa obrazovanja.

Ekonomski fakultet u Nišu je visokoškolska ustanova u sklopu Univerziteta u Nišu. Više od pola veka školuje stručnjake uspešne u oblasti ekonomije i menadžmenta. Stalno usavršavanje i evolucija nastavnog procesa u skladu sa zahtevima tržišta čine Ekonomski fakultet u Nišu pravim mestom za školovanje, usavršavanje i pravim partnerom za saradnju.

Od svih fakulteta koji nude obrazovanje u oblasti ekonomije i menadžmenta, kako državnih, tako i privatnih, Ekonomski fakultet u Nišu je prvi koji je dobio akreditaciju. To potvrđuje da ispunjava standarde definisane Bolonjskom deklaracijom, a čije principe primenjuje počev od 2008. godine, kada nastavni plan značajno inoviran i unapređen.

Za ostvarivanje nastavnih planova i programa osnovnih, specijalističkih, magistarskih, doktorskih studija i studija za inovaciju znanja Fakultet raspolaže izuzetnom kadrovskom bazom. Visokostručni kadrovi su garant sticanja visokog nivoa znanja u oblasti poslovne ekonomije, finansijskog menadžmenta i marketinga. Kompletan proces nastave na Ekonomskom fakultetu u Nišu obavlja 74 nastavnika i saradnika koji su zaposleni na ovoj visokoškolskoj instituciji.

Na osnovu primene Zakona o visokom obrazovanju Republike Srbije i standarda za akreditaciju koje je propisao Nacionalni savet za visoko obrazovanje u nastavni plan, režim studija i ukupno poslovanje Ekonomskog fakulteta u Nišu su ugrađena određena rešenja, bitno drugačija od dosadašnje prakse. Naime, Srbija je Bolonjsku deklaraciju potpisala 18. septembra 2003. godine, a Zakon o visokom obrazovanju u skladu sa njom donet je 30. avgusta 2005. godine (Zakon o visokom obrazovanju, 2005; Anđelković Pešić, Janković Milić, Stanković, 2012).

Od tada, rad studenata se meri kreditima (ESPB - evropski sistem prenosivih bodova). Jedan kredit (1ESPB) vredi 25 do 30 sati rada studenta (bilo da je reč o predavanjima, vežbama, samostalnom radu kod kuće, radu u grupi i sl.). U toku jedne školske godine student je dužan da osvoji 60 ESPB ili 30 ESPB po semestru). Nakon položenog ispita student osvaja odgovarajući broj ESPB koji je nezavistan od ocene. Dakle, student sa svim položenim ispitima sa prve godine ima ukupno 60 ESPB bez obzira da li ima sve desetke ili sve šestice na ispitima.

Osnovne akademske studije traju 4 godine (8 semestara). U njihovom okviru su 4 studijska programa:

1. Opšta ekonomija,
2. Računovodstvo, revizija i finansijsko upravljanje,
3. Finansije, bankarstvo i osiguranje,
4. Poslovno upravljanje, sa 4 modula:
 - Menadžment preduzeća,
 - Marketing,
 - Međunarodni menadžment i
 - Menadžment u turizmu.

Na višim nivoima studija, odnosno na master i doktorskim studijama, prati se navedena struktura studijskih programa, odnosno modula.

Da bi se znanja koja se stiču na Fakultetu proverila i potvrdila u praksi, ali i stekle veštine za realizaciju konkretnih aktivnosti, na četvrtoj godini studija organizuje se stručna praksa, koja se izvodi u preduzeću, odnosno ustanovi, pod rukovodstvom predmetnog nastavnika. Stručnu praksu studenti obično obavljaju za vreme zimskog raspusta, između VII i VIII semestra. Studenti na stručnoj praksi provode 10 radnih dana, u okviru koje obrađuju prethodno zadatu temu.

Imajući u vidu dugogodišnje iskustvo, kao i potrebe studenata da veće prisustvo prakse tokom studija, na Ekonomskom fakultetu, počev od 2015. godine, postoji i Letnja stručna praksa. Letnja stručna praksa

nije predviđena studijskim programom i izvodi se u organizaciji sa kojom Ekonomski fakultet u Nišu ima sklopljen Ugovor o poslovnoj saradnji u trajanju od 4 do 12 radnih nedelja (1-3 meseca) u toku juna, jula, avgusta ili septembra. Za letnju stručnu praksu u trajanju od: 4 radne nedelje student dobija 1 ESPB, 8 radnih nedelja dobija 2 ESPB i 12 radnih nedelja dobija 3 ESPB. Ovi ESPB se uključuju u saopštenje diplome.

Značaj uvođenja Letnje stručne prakse nalazi se u činjenica da godinama unazad, a može se reći i decenijama, saradnja između naučno-obrazovnih institucija sve više isčezava, odnosno uopšte nije prisutna. Ovaj problem posebno je karakterističan za naučno-obrazovne institucije u oblasti društvenih nauka, među kojima se nalazi i Ekonomski fakultet u Nišu. Poslednjih godina, Ekonomski fakultet ulaže napore kako bi studentima omogućio sticanje dodatnih znanja i veština, kroz uključivanje u realne ekonomske tokove i komunikaciju sa menadžerima i drugim zaposlenima, a sve u cilju njihovog lakšeg zapošljavanja po završetku Fakulteta, odnosno ohrabriranja njihovog upuštanja u realizaciju preduzetničkog poduhvata.

1. Projekat Ekonomskog fakulteta Doprinos akademaca razvoju (DAR)

Ekonomski fakultet pruža velike mogućnosti za zapošljavanje. Ekonomisti mogu raditi u privatnim i javnim preduzećima, računovodstvu, reviziji, bankama, osiguravajućim društvima, poreskim organima, mogu biti menadžeri sopstvene ili drugih firmi, mogu raditi u marketingu, istraživati tržište i ukuse potrošača, u spoljnoj trgovini, carinama, špediciji, transportu, turizmu, hotelijerstvu, prosveti itd.. To ujedno znači da se najviše mesta za zaposlenje otvara upravo za ekonomiste. Međutim, s druge strane, posebno sa dolaskom stranih kompanija, od potencijalnih zaposlenih ekonomske struke očekuje se raspolaganje ne samo odgovarajućim znanjima, nego i veštinama i brzo uključivanje u radni kolektiv i efikasnu realizaciju svakodnevnih aktivnosti.

Naime, u slučaju visokog obrazovanja, potrošači su studenti koji, zapravo, direktno uživaju u kvalitetu usluga i zbog toga predstavljaju centralnog aktera u visokom obrazovanju, odnosno interesnu grupu koja ima aktivnu ulogu u obrazovnom procesu (Maassen, 2000; Ramsden, 2003). Imajući ovo u vidu, očigledno je da aktivnosti koje se preduzimaju radi unapređenja kvaliteta usluga moraju biti zasnovane za studentskom konceptu dobrog nastavnog procesa (Reid & Johnston, 1999).

Pažljivim osluškivanjem glasa svojih potrošača – studenata kao korisnika usluga Fakulteta, došlo se do zaključka da je praktični pristup ono što značajno može povećati kvalitet usluge. Vođen glasom potrošača, Fakultet je 2015. godine inicirao projekat, kojim se, pored stručne i letnje prakse, kvalitet usluge dodatno obogaćuje praktičnim pristupom. Ovaj projekat nosi naslov Doprinos akademaca razvoju ili skraćeno DAR, simbolično ukazujući da je reč o daru ili poklonu koji Ekonomski fakultet pruža studentima, povezujući ih sa praksom, ali, možda mnogo više, privrednicima, dajući im mogućnost da besplatno dođu do ideja za unapređenje poslovanja.

2. Ciljevi, partneri i korisnici projekta

Saradnja nauke i privrede u gradu Nišu na niskom je nivou, posebno kada je reč o fakultetima u oblasti društvenih nauka, među kojima je i Ekonomski fakultet. Retki su predmeti u okviru kojih se deo nastave realizuje u praksi. S druge strane, ni među privrednicima nije dovoljno razvijena svest o potrebi saradnje sa fakultetima, što doprinosi njihovom nepoverenju u smislu iznošenja problema sa kojima se suočavaju.

Svesna činjenice da je koncept dualnog obrazovanja potrebno primeniti i u visokom obrazovanju, a ne samo u srednjem, uprava Fakulteta, pokrenula je ideju o projektu koji bi olakšao uspostavljanje saradnje između Fakulteta, kao mesta gde se znanje kreira i razvija, i privrednih subjekata, kao mesta gde se znanje primenjuje i oplemenjuje. Ovakav projekat otvara vrata saradnje, ukazuje na značaj dualnog obrazovanja i obezbeđuje benefite za obe strane.

U osnovi ovog projekta jeste realizacija dela nastave na Ekonomskom fakultetu u Nišu u preduzećima u vidu pružanja pomoći studenata Ekonomskog fakulteta u Nišu koji će staviti na raspolaganje svoje znanje, sposobnosti, ali i kreativnost i inovativnost i time doprineti unapređenju poslovanja preduzeća.

Značajan partner u realizaciji projekta DAR Ekonomskom fakultetu jeste Regionalna razvojna agencija Jug. Regionalna razvojna agencija Jug je jedna od 14 akreditovanih regionalnih razvojnih agencija u Republici Srbiji, u čijoj nadležnosti se nalazi regionalni razvoj na teritoriji koju pokrivaju Nišavski, Pirotski i Toplički okrug i koja predstavlja jednu od institucija za podršku privredi. Kroz svoje finansijske i nefinansijske

programe nastoji da pomogne brži razvoj sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetnika na teritoriji koju pokriva, ali i da poveže nauku i privredu, što u osnovi i jeste ideja projekta DAR.

Opšti cilj projekta DAR je ostvarenje saradnje između Ekonomskog fakulteta i malih i srednjih preduzeća i preduzetnika koja će rezultirati benefitima za obe strane. Studentima se, u okviru nastave na odgovarajućem predmetu, predstavlja neki od problema ili dilema u poslovanju preduzeća, a koje bi oni trebalo da pokušaju da reše, odnosno da predlože moguće ideje. Na taj način, preduzećima se omogućava pristup novim idejama i mogućnostima za unapređenje poslovanja. Takođe, cilj projekta je omogućavanje preduzećima da se upoznaju sa potencijalnim kadrovima, čime se značajno olakšava proces regrutovanja novih zaposlenih u budućnosti.

S druge strane, ovakav vid saradnje omogućava studentima da se upoznaju sa poslovanjem preduzeća i problemima sa kojima se svakodnevno suočavaju. Na ovaj način sadržaj nastave na Fakultetu značajno se obogaćuje praktičnim pristupom. Prema tome, cilj projekta je i obezbeđenje pristupa realnim problemima i dilemama. Takođe, cilj projekta ogleda se i u omogućavanju studentima da primene svoje znanje i provere svoje operativne veštine.

Za učešće u realizaciji projekta DAR mogu se prijaviti mala i srednja preduzeća i preduzetnici koji posluju na teritoriji Republike Srbije, bez obzira na vrstu delatnosti kojom se bave. Dakle, projekat je fokusiran prvenstveno na mala i srednja preduzeća, odnosno preduzetnike imajući u vidu da je njima, osim finansijskih, veoma značajna grupa problema koja se odnosi na nemogućnost angažovanja – zapošljavanja uskospecijalizovanih stručnjaka, a imajući u vidu mali broj zaposlenih. Kroz ovakav projekat, malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima omogućiće se saradnja sa stručnjacima iz određene oblasti poslovanja, s jedne strane, kao i sa mladim ljudima, studentima, koji će možda ukazati na nove mogućnosti posmatranjem njihovog poslovanja iz drugog ugla.

Podsticanje saradnje između fakulteta i privrede veoma je značajno imajući u vidu činjenicu da broj osnovanih preduzetnika godinama opada, a što je još više poražavajuća činjenica jeste da godinama broj obrisanih premašuje broj osnovanih preduzetnika (http://www.aktivisistem.com/sst/562_Zbirni_god_podaci_reg_priv_subjekata.html). Osim toga, broj preduzetnika iz oblasti trgovine na veliko i malo gotovo je dvostruko veći u odnosu na broj preduzetnika u oblasti prerađivačke industrije (<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610095.pdf>). Zbog svega toga, veruje se da ovakav projekat može da doprinese osnaživanju preduzetništva, posebno mladih, promovisanjem i podsticanjem preduzetničkog poduhvata kroz sticanje praktičnih znanja, ali i unapređenju poslovanja postojećih preduzetnika i preduzeća. Takođe, značaj ovakvog projekta proističe iz činjenice da Nišavska oblast, bez obzira na to što je grad Niš treći po veličini u zemlji i što je univerzitetski centar, ima BDV na nivou od oko 70% republičkog proseka (<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610093.pdf>, 16).

3. Način realizacije projekta

Realizacija projekta DAR počinje javnim pozivom, koji se upućuje preduzećima, pre svega malim i srednjim i preduzetnicima, iz Niša i Jugoistočne Srbije. Ovaj javni poziv objavljuje se na sajtu Fakulteta, ali i preko partnera projekta, Regionalne razvojne agencije Jug, čiji je zadatak da animira i podstakne privrednike da pristanu da o svojim problemima *progovore* pred studentima.

Na osnovu problema preduzeća učesnika na projektu odgovorno lice Fakulteta – prodekan za nauku određuje mentora, stručnjaka iz odgovarajuće oblasti. Lista nastavnih predmeta u okviru kojih je moguće realizovati praktičnu nastavu nije ograničena, ali zavisi od interesovanja i potreba privrednih subjekata, koji učestvuju u realizaciji projekta. Nastavnici i saradnici raspoređeni za realizaciju časova nastave na određenim predmetima, ustupaju deo svojih časova, koji će se umesto u učionici održavati u prostorijama privrednih subjekata. Učešće u ovom projektu studentima se priznaje kao stručna praksa. Nastavnici i saradnici Fakulteta u realizaciji projekta DAR imaju ulogu mentora timovima studenata.

Dok predmetni nastavnici i saradnici sa Ekonomskog fakulteta u Nišu imaju ulogu mentora grupama studenata koje će učestvovati u rešavanju problema preduzeća, od strane menadžmenta preduzeća trebalo bi da bude određen trener koji će studente upoznati sa problemom i biti im na raspolaganju za dodatne podatke i stručne konsultacije.

Posle određivanja mentora, sledi javni poziv studentima Fakulteta za uključivanje u realizaciju projekta. Selekciju studenata vrše izabrani mentori na osnovu unapred definisanih kriterijuma. U slučaju da postoji veliko interesovanje studenata za određeno preduzeće ili rešavanje konkretnog problema, praktična

nastava se izvodi i kroz nadmetanje dve ili više grupa studenata, koje daju svoje viđenje problema i mogućih načina za njihovo rešavanje, a izbor najboljeg rešenja je na menadžmentu preduzeća.

Nastavnici i studenti posećuju preduzeće, a zatim sledi analiza prikupljenih podataka, razmatranje mogućih ideja za rešavanje problema i izrada izveštaja. Rešavanje praktičnog problema da rezultira izradom studije slučaja, u okviru koje se predstavlja preduzeće, trenutno stanje, rezultati analize (koristi i troškovi), predlozi za unapređenje poslovanja, kao i stanje koje se očekuje nakon implementacije predloženih načina unapređenja. U toku rešavanja problema i formulisanja predloga za poboljšanje moguće su konsultacije i sa partnerom, odnosno predstavnicima Regionalne razvojne agencije Jug.

Konačno, sledi prezentacija rezultata ostvarenih u okviru realizacije projekta, koja bi trebalo da se održi u prostorijama Fakulteta, pred predstavnicima preduzeća i medija. Posle toga sledi i promocija rezultata projekta, ponovo kroz prisustvo u medijima, ali i na internet i fejsbuk stranici Fakulteta.

4. Rezultati realizacije projekta

Dana 30. maja 2017. godine, na Ekonomskom fakultetu, Univerziteta u Nišu, održana je prezentacija rezultata ostvarenih u okviru projekta Doprinos akademaca razvoju – DAR, pokrenutog od strane Ekonomskog fakulteta u Nišu, a u saradnji sa Regionalnom razvojnom agencijom Jug. Naime, studenti i nastavnici Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Nišu rešavali su tokom letnjeg semestra probleme određenih preduzeća, kao doprinos njihovom razvoju, bez nikakve nadoknade. Prezentaciji rezultata prisustvovali su i dr Gabrijela Grujić, savetnik Ministra prosvete, nauke i tehnološkog razvoja za dualno obrazovanje i dr Milan Randjelović, direktor Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj, kao i predstavnici preduzetnika i malih i srednjih preduzeća iz Južne i Istočne Srbije.

U okviru prvog poziva, raspisanog 2.2.2017. godine, studenti su rešavali probleme sledećih preduzetnika, odnosno malih i srednjih preduzeća:

- Kiki – kore szi, Niš,
- Avenija Sistem doo, Niš,
- Lovopromet doo, Niš,
- Obuća Pavle doo, Bela Palanka,
- Slobodna zona Pirot ad, Pirot,
- Sport gradnja uzr, Pirot,
- Tagor Electronic doo, Niš,
- Yumis doo, Niš.

U ovim preduzećima zaposleno je 612 radnika, a zahvaljujući njihovim znanjima, veštinama i posvećenošću oni su tokom 2015.godine ostvarili ukupan prihod od 4.103.773.614 dinara. U realizaciju projekta DAR po prvom pozivu bilo je uključeno 8 nastavnika Ekonomskog fakulteta u Nišu i 56 studenata. Studenti su rešavali probleme iz oblasti marketinga, logistike, finansija, upravljanja troškovima, investicija, upravljanja kvalitetom, inovacija. Kao rezultat prvog poziva u okviru projekta DAR izradjeno je 8 studija rešenja problema korisnika.

Slika 1: Raspored preduzeća prema veličini

Izvor: Autori

Nakon prezentacija rezultata, vlasnici i predstavnici preduzeća učesnika projekta izrazili su svoje zadovoljstvo saradnjom sa studentima i nastavnicima Ekonomskog fakulteta u Nišu i pozvali druga mala i srednja preduzeća da se u narednom pozivu, koji je objavljen 1. septembra ove godine, prijave na konkurs. Rezultati zadovoljstva predstavnika preduzeća različitim aspektima saradnje u okviru DAR projekta prikazani su u tabeli 1.

Tabela 1: Deskriptivna statistika

Rezultati	Veličina	Minimum	Maximum	Prosek	Std. devijacija
Znanje studenata je na visokom nivou	8	5,00	5,00	5,0000	0,00000
Studenti su veoma kreativni	8	4,00	5,00	4,6250	0,51755
Studenti su posvećeni	8	4,00	5,00	4,6250	0,51755
Mentori su posvećeni	8	5,00	5,00	5,0000	0,00000
Studenti su pokazali sklonost ka timskom radu	8	4,00	5,00	4,6250	0,51755
Rešenja koja su ponudili studenti su prihvatljiva	8	4,00	5,00	4,3750	0,51755
Rešenja koja su ponudili studenti su korisna	8	4,00	5,00	4,7500	0,46291
Ideje studenata mogu se primeniti u poslovanju preduzeća	8	4,00	5,00	4,6250	0,51755
Zadovoljstvo učešćem na projektu DAR	8	5,00	5,00	5,0000	0,00000
Zadovoljstvo saradnjom sa Fakultetom	8	5,00	5,00	5,0000	0,00000

Na osnovu rezultata iz tabele može se zaključiti da su preduzeća, učesnici u realizaciji projekta DAR, izuzetno zadovoljna saradnjom sa studentima i nastavnicima i saradnicima Ekonomskog fakulteta. Kada je reč o opštem zadovoljstvu učešćem na projektu i saradnjom sa Ekonomskim fakultetom preduzeća nisu imala dilemu, ove prosečne ocene su maksimalne. Značajan je i podatak da su prosečnom ocenom 5,00 ocenjene tvrdnje vezane za znanje studenata i posvećenost mentora. Ovo pokazuje da su nastavnici i saradnici Fakulteta zaslužni za zavidni nivo znanja studenata, što uz njihovu kreativnost i ideje koje su u većini slučajeva ocenjene kao veoma korisne, a često i prihvatljive za implementaciju, studente Ekonomskog fakulteta čini dobrim kandidatima za zapošljavanje i potencijalnim preduzetnicima. Takođe, značajno je što su znanja i ideje studenata bile korisne svim učesnicima, bez obzira da li je reč o preduzetnicima, malim ili srednjim preduzećima. Naime, regresiona analiza je pokazala da prosečna ocena zadovoljstva preduzeća ne zavisi od njihove veličine (značajnost od 0,735). Imajući u vidu ostvarene rezultate, namera Fakulteta je da ovaj projekat dugoročno egzistira, uz uključivanje što većeg broja studenata i preduzeća. Takođe, poželjna je i finansijska podrška grada Niša, imajući u vidu troškove studenata i mentora pri realizaciji poseta preduzećima i izradi analiza i izveštaja.

Zaključak

Na osnovu rezultata koje su postigli studenti i nastavnici i saradnici Ekonomskog fakulteta u Nišu učestvujući u realizaciji projekta DAR, kao i obostranog zadovoljstva saradnjom, u budućnosti se može očekivati intenziviranje saradnje između ove visoko-obrazovne institucije i privrede. Osim ostvarenja direktnih ciljeva projekta (opšteg i specifičnih), očekuje se da realizacija DAR projekta u dugom roku može imati efekte i na (lokalni) ekonomski razvoj. Kao što su istakli i sami predstavnici preduzeća, učesnika projekta, neka od rešenja koja su studenti ponudili mogu se odmah implementirati, ali je za druga potrebno vreme i detaljnije analize, kao i dodatna ulaganja, te se njihova implementacija mora odložiti za izvesno vreme. Ipak, svi su ujedinjeni u tvrdnji da će saradnja tokom realizacije DAR projekta imati pozitivne efekte na finansijski rezultat preduzeća. Imajući u vidu cilj projekta, može se uočiti i indirektna veza između njegovog sprovođenja i razvoja preduzetništva. Naime, kroz povezivanje teorije i prakse, nauke i privredivanja, studenti kroz ovakvo dualno obrazovanje, imaju mogućnost da potvrde da ono što uče na Fakultetu jeste primenjivo u praksi i da daje rezultate, između ostalog i finansijske. Upoznati sa izazovima koje svakodnevno poslovanje nosi sa sobom, ali i svojim znanjem i sposobnostima da se sa njima izbore, studenti će biti podstaknuti da i sami, po sticanju diplome Ekonomskog fakulteta, učestvuju u privrednom životu Republike Srbije, bilo radećim u domaćim ili stranim kompanijama. S obzirom na to da su preduzeća

korisnici DAR projekta sa sedištem u Nišu ili Jugoistočnoj Srbiji, očekuje se da se pozitivni efekti na njihovo poslovanje odraze na lokalni razvoj. Ovo je posebno važno zbog činjenice da Nišavska oblast, kao što je istaknuto, bez obzira na to što je grad Niš treći po veličini u zemlji i što je univerzitetski centar, ima BDV na nivou od oko 70% republičkog proseka (<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610093.pdf>, 16). Svakako, nije moguće očekivati da će DAR projekat značajno doprineti povećanju navedenog pokazatelja u kratkom roku, ali dugoročno posmatrano, ukoliko bi preduzeća iz Niša i okoline u Ekonomskom fakultetu videla svog partnera i konsultanta, moglo bi se očekivati povećanje vrednosti BDV koji ova preduzeća stvaraju.

Projekat koji je Ekonomski fakultet realizovao je unikatan, do sada nije primenjen ni na jednom fakultetu, a opet, s druge strane, univerzalno primenjiv. Gotovo svaki fakultet mogao bi da stavi na raspolaganje znanje i iskustvo svojih nastavnika, kao i kreativnost i radoznalost svojih studenata, privrednicima iz različitih delatnosti. To znači da bi savete / konsultacije mogli ponuditi i svi elektronski i mašinski fakulteti, posebno u domenu IT tehnologije (jer bi takvi preduzetnici veoma lako mogli osvojiti i strano tržište i ostvariti efekte i na devizni bilans), ali i uopšte u oblasti tehnologije proizvodnje, zatim medicinski fakultet u smislu pomoći preduzećima koja se bave proizvodnjom medicinskih pomagala ili aparata, građevinsko-arhitektonski fakultet kao podrška preduzećima u oblasti građevinarstva itd. U svakom slučaju, gde god postoji volja stručnjaka u teorijskom domenu i potrebe praktičara da nauče nešto novo, ali i podele svoje iskustvo i prenesu stečene veštine, ima mesta za realizaciju ovakvog projekta.

Literatura

1. Anđelković Pešić, M., Janković Milić, V., Stanković, J. (2012). Ocena kvaliteta nastavnog procesa u visokom obrazovanju. *Nastava i vaspitanje: Časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 61(1), 51-67.
2. <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610093.pdf>
3. <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610095.pdf>
4. http://www.aktivasisistem.com/sst/562_Zbirni_god_podaci_reg_priv_subjekata.html
5. Maassen, P. (2000). Editorial. *European Journal of Education*, 35(4), 377–383.
6. Oldfield, B., & Baron, S. (2000). Student perceptions of service quality in a UK university business and management faculty. *Quality Assurance in Education*, 8(2), 85–95.
7. Ramsden, P. (2003). *Learning to Lead in Higher Education* (2nd ed.). New York: Routledge.
8. Reid, D. J., & Johnston, M. (1999). Improving Teaching in Higher Education: Student and teacher perspectives. *Educational Studies*, 25(3), 269-281.
9. Sala-i-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Blanke, J., Hanouz, M. D., & Geiger, T. (2011). The global competitiveness index 2011-2012: Setting the foundations for strong productivity. In *World Economic Forum, Global Competitiveness Report 2011–2012*, Klaus Schwab (Editor), Switzerland 2011, pp.3-49.
10. Stodnick, M., & Rogers, P. (2008). Using SERVQUAL to measure the quality of the classroom experience. *Decision Sciences Journal of Innovative Education*, 6(1), 115-133.
11. Zakon o visokom obrazovanju, Službeni glasnik RS 76/05. www.edukacija.rs/EDUKACIJA-Bolonjski-proces_60___preuzeto_12.04.2016.